

LIETUVOS SANTYKIŲ SU JUNGTINĖMIS AMERIKOS VALSTIJOMIS STRATEGINĖS GAIRĖS

ĮVADAS

Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV) yra svarbiausia Lietuvos strateginė partnerė, ši partnerystė – kertinis Lietuvos interesas, o JAV politine ir karine galia paremtas Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) aljansas ir JAV karinis buvimas Europoje, regione ir Lietuvoje – nepakeičiamas mūsų nacionalinio saugumo pagrindas ir garantas. Tai įtvirtinta pamatiniuose dokumentuose – Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategijoje, aštuonioliktosios (ir ankstesnių) Lietuvos Respublikos Vyriausybės programose, Seimo rezoliucijose, taip pat Lietuvos, JAV, Estijos ir Latvijos bendrojoje deklaracijoje (2018), Baltijos ir JAV partnerystės chartijoje (1998).

Išgyvename intensyvių lygiagrečių krizių laikotarpį, kintanti tarptautinė geopolitinė aplinka ir ryškėjančios tendencijos nežada lengvo kelio. Rusijos imperialistinė agresija Europoje ir destruktivus vaidmuo ne viename pasaulio regione, lydimas globalių Kinijos ambicijų įtvirtinti galia, o ne teise grindžiamą pasaulio tvarką, regioninių konfliktų plėtros grėsmė, nestabilumą visame pasaulyje skatinantys klimato kaitos ir nelegalios migracijos veiksniai reikalauja sutelktų tarptautinės bendruomenės pastangų. Tam būtina sąlyga – JAV lyderystė ir tvirtas transatlantinis ryšys.

Saugumo srityje **JAV vis daugiau dėmesio skirs Kinijai**, kuri JAV nacionalinio saugumo strategijoje jau dabar įvardijama kaip vienintelė konkurentė, siekianti pakeisti tarptautinę tvarką ir sukaupusi tai įgalinančios, vis didėjančios ekonominės, diplomatinės, karinės ir technologinės galios. **JAV dėmesys Europai neišvengiamai mažės, mūsų žemyno šalis pajus vis didesnę spaudimą prisiišti daugiau atsakomybės už savo saugumą.** Neatmestina, kad JAV, pragmatiškai vertindamos, ar kiekviena šalis pakankamai prisideda prie kolektyvinio saugumo, pastūmės į šalį iki šiol prioritetiniu ramsčiu laikytą sąjungininkų vienybę.

Todėl reikia jau dabar identifikuoti, ką turi rinktis ir kokių veiksmų privalo imtis Lietuva. Pirmiausia, **turime realiais veiksmais įrodyti, kad nesame vien saugumo vartotojai, bet ir kūrėjai:** reikšmingai didiname gynybos finansavimą, vykdomė ginkluotės ir karinės technikos pirkimus. Stiprėjantis **Lietuvos dėmesys Indijos ir Ramiojo vandenynų regionui, sugebėjimas atsispirti Kinijos ekonominiam ir politiniam spaudimui tapo reikšmingu teigiamu Lietuvos ir JAV santykių impulsu.** Identifikavome ir pravėrėme galimybių langą, kuris dabar teikia ilgalaikį pagrindą stiprinti Lietuvos partnerystę su JAV, aktyviai gilinti santykius su regiono valstybėmis ir įsitraukti į neigiamos Kinijos įtakos stabdymo iniciatyvas.

Vokietijos brigados dislokavimas Lietuvoje turi tapti sėkmės istorija, nes ne tik tiesiogiai atitiks mūsų nacionalinio saugumo interesus, bet ir taps pavyzdžiu naujos kokybės indėlio į Europos saugumą, kurio vis labiau tikisi JAV. **Veiksmingam atgrasymui būtinas ir JAV karių ilgalaikis buvimas Lietuvos teritorijoje**, kuriam turime užtikrinti geriausias įmanomas sąlygas.

Didėjanti politinio elito ir visuomenės poliarizacija, izoliacionizmo tendencijos lemia tai, kad JAV politika ir sprendimų priėmimas tampa vis sudėtingesni ir sunkiau nuspėjami. **Privalome išsaugoti vieną svarbiausių Lietuvos politikos stiprybių santykiuose su JAV – gebėjimą išlaikyti tvirtus ryšius su abiejų JAV partijų administracijomis**, atstovais Kongrese ir įvairiais visuomenės

sluoksniais. Strateginei partnerystei plėtoti, nepriklausomai nuo politinės valdžios kaitos, reikalingas gilus ekspertinis JAV politikos procesų išmanymas ir platus ryšių tinklas, apimantis abiejų partijų politikus, kitus sprendimų priėmėjus ir nuomonės formuotojus. Būtina plėsti ryšius su nauja JAV politikų karta, akademinėmis institucijomis, nepriklausomais ir su pagrindinėmis partijomis siejamais politikos analizės centrais, kuo geriau jausti nuotaikas ir tendencijas už Vašingtono ribų.

Reikalingas aktyvus Lietuvos bendradarbiavimas ir veikimas kartu su kitomis bendramintėmis valstybėmis (Estija, Latvija, Lenkija, Šiaurės šalimis), siekiant daryti didesnę poveikį JAV sprendimams. Svarbus glaudesnis Europos Sąjungos valstybių narių veiksmų Vašingtone koordinavimas.

Nors JAV ekonomikoje stiprėja protekcionistiniai polinkiai, abiem pusėms naudingų **ekonominių ir energetikos politikos ryšių gilinimas, investicijų pritraukimas ir toliau bus viena veiksmingiausių priemonių siekiant išlaikyti JAV dėmesį Lietuvai. Mūsų aktyvumas šioje srityje ne tik generuoja ekonominę naudą, bet ir prisideda prie nacionalinio saugumo interesų užtikrinimo.** JAV turi išlikti prioritetine Lietuvos ekonomine partnere, dėl to būtina aiškiai įvardyti perspektyviausias ekonominių santykių su JAV plėtros nišas ir veiksmingai jomis naudotis, pasitelkiant pastaraisiais metais sustiprintus mūsų ekonominės diplomatijos pajėgumus.

Stiprus santykių su JAV gairių ramstis turėtų būti ir kitas svarbus mūsų partnerystės dėmuo – lietuvių diaspora JAV, kurios vaidmuo išlieka kertinis nepaisant kartų kaitos. Taip pat reikia plėsti ryšius su JAV gyvenančiais litvakais, gebėti atrasti mūsų bendrą kultūrą ir atvirai, bet konstruktyviai, kalbėtis apie skaudžias istorijos pamokas. Turime skatinti gebėjimą veikti kartu su kitomis bendramintėmis bendruomenėmis.

Šio dokumento **tikslas – numatyti Lietuvos ir JAV strateginės partnerystės stiprinimo perspektyvą besikeičiančiomis sąlygomis ir pasiūlyti tolesnio Lietuvos veikimo santykiuose su JAV metodą, pagrįstą konkrečiomis strateginio ir taktinio lygmens priemonėmis.**

Pirmoji strateginių gairių dalis skirta Lietuvos ir JAV politinio bendradarbiavimo temai, daugiausia dėmesio skiriant saugumo ir gynybos klausimams. Ekonominiai ryšiai ir ekonominio saugumo aspektai analizuojami *antrojoje* strateginių gairių dalyje. *Trečiojoje* dalyje nagrinėjamos vadinamajai švelniajai galiai (angl. *soft power*) priskirtinos bendradarbiavimo sritys, kuriose Lietuva gali siekti glaudžiau suartėti su JAV, – tai ryšiai su lietuvių bendruomene, akademiniais centrais, žydų organizacijomis, kultūra ir sportas. Lietuvos veikimo santykiuose su JAV konkrečių būdų ir priemonių pasiūlymai suformuluoti paskutinėje, *ketvirtojoje*, gairių dalyje.

I. POLITINIS IR SAUGUMO BENDRADARBIAVIMAS

JAV politinė įtaka ir lyderystė ir toliau bus esminė liberaliomis vertybėmis grįstos pasaulio tvarkos, saugumo ir teisingumo išlikimo sąlyga. Nėra didesnio Lietuvos ir regiono saugumo garanto nei tvirtas transatlantinis ryšys.

Kita vertus, reikia pripažinti, kad JAV strateginis dėmesys nuo Europos krypta į Aziją. Vis daugiau dėmesio iš Kinijos kylančioms grėsmėms siekiantis skirti Vašingtonas tikisi didesnio šalių sąjungininkių Europoje indėlio į euroatlantinės erdvės saugumą. Jau artimiausiu metu į Europos saugumą orientuotų JAV pastangų gali mažėti, o Europoje dislokuotos JAV pajėgos – trauktis arba persikelti į kitus regionus. Tačiau Rusijos agresijos prieš Ukrainą akivaizdoje negalime abejoti Rusijos ekspansionizmo gajumu ir nuostata greitai atkurti savo karinius pajėgumus ir telkti juos prie NATO rytinio pasienio. Lietuvai tai reiškia tik viena – saugumo situacija ateityje bus tik sudėtingesnė. **Privalome užtikrinti, kad Rusijos ilgalaikės konfrontacijos su Vakarais perspektyvoje JAV nuolatinis karinis buvimas Europoje, regione ir Lietuvoje išliktų svarbiausiu mūsų darbotvarkės punktu.**

Tam visų pirma turime kryptingai tęsti pradėtus darbus. Nuosekliai didindami finansavimą gynybai jau dabar ženkliai viršijame NATO viršūnių susitikime Vilniuje sąjungininkų įtvirtintą minimalią 2 proc. nuo BVP išlaidų gynybai ribą, o artimiausioje ateityje planuojame, jog gynybos biudžetas sudarys ne mažiau kaip 3 proc. šalies BVP. Privalome išlaikyti lyderystę tarp sąjungininkų gynybos finansavimo srityje – **procentinė išlaidų gynybai dalis turėtų toliau artėti prie lygio, kuri gynybai skiria JAV.** JAV yra pagrindinis Lietuvos kariuomenės ginkluotės tiekėjas – Lietuva iš JAV yra įsigijusi mobilias raketines sistemas HIMARS, šarvuotus visureigius JLV, sraigtasparnius UH-60, prieštankines raketų sistemas JAVELIN, raketas AMRAAM, dronus, radarus, radijo stotis ir kt., o bendrai įsigijimai iš JAV sudaro beveik penktadalį visų krašto apsaugos sistemos įsigijimų. Tik žengdami konkrečius ir ambicingus mūsų saugumo stiprinimo žingsnius ir lygiagrečiai vykdydami ginkluotės įsigijimus iš JAV, užtikrindami JAV interesą ginti Lietuvą, galime tikėtis užsitikrinti ilgalaikį JAV karių buvimą Lietuvoje ir finansinės bei karinės paramos mūsų saugumui ir gynybai tęstinumą.

Artimiausioje ateityje JAV politika Europoje tiesiogiai priklausys nuo Europos valstybių pažangos didinant gynybos biudžetus ir pajėgumus. Bendromis Lietuvos ir Vokietijos pastangomis įgyvendinamas įsipareigojimas dislokuoti Vokietijos karių brigadą mūsų šalyje yra unikali proga abiem šalims prisidėti prie kokybiškai naujo indėlio į saugumą bei pademonstruoti sąjungininkėms, įskaitant JAV, kad Europos pasirengimas daugiau investuoti į savo saugumą iš tiesų pasiekė lūžio tašką.

JAV karių ilgalaikis buvimas Lietuvoje ir Baltijos šalyse išliks kertiniu tikslu net ir Vokietijos brigadai sustiprinus mūsų atgrasymo ir gynybos veiksmingumą. Būtent bendras, vienas kitą papildantis JAV ir Vokietijos buvimas priešakinėje Aljanso gynybos linijoje yra būtinas veiksmingo atgrasymo agresoriui komponentas, rodantis pagrindinių saugumo ramsčių abiejose Atlanto pusėse rimtą nusiteikimą grėsmių NATO rytiniame pasienyje atžvilgiu.

Rusijos ekspansionizmo sulaikymas, siunčiant stiprų atgrasymo signalą, ir grėsmių Suvalkų koridoriuje užkardymas yra esminis argumentas, grindžiantis Vokietijos ir JAV karių bendrą buvimą Lietuvoje. Svarbūs ir kiti teigiami tokio modelio aspektai – Aljanso pajėgų sąveikumo stiprinimas, bendrų pratybų galimybė, Lietuvoje įrengtos infrastruktūros patrauklumas aukštam pajėgų parengtumo lygmeniui išlaikyti, ekonominis atgrasymo efektyvumas palyginti su potencialiomis išlaidomis gynybai, galimybė JAV demonstruoti tvirtą įsipareigojimą Aljansui ir išlaikyti lyderystę formuojant NATO gynybos ir atgrasymo politiką. Visai tai reikštų, kad Lietuva yra ne tik strategiškai svarbi, bet ir naudinga vieta dislokuoti JAV karius.

Šiame kontekste atsiranda proga **sukurti bendrą JAV, Vokietijos ir Lietuvos „2+1“ darbinio bendradarbiavimo formatą, Lietuvai užsitikrinant galimybę dalyvauti JAV ir Vokietijos pokalbiuose sąjungininkų pajėgų dislokavimo Lietuvoje klausimais.** Tai ne tik pagerintų tarpusavio koordinaciją, bet padėtų veiksmingiau siųsti žinią apie glaudų JAV, Vokietijos ir Lietuvos bendradarbiavimą.

Būtina stiprinti jau tris dešimtmečius vykstantį bendradarbiavimą su JAV Pensilvanijos nacionaline gvardija, teikiančia įvairiapusę paramą Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms, įskaitant Lietuvos kariuomenės divizijos štabo plėtrą, vykdančia instruktorių mokymus, bendras pratybas, bendradarbiavimą kibernetinio saugumo ir gynybos klausimais.

Bendrame Lietuvos saugumo interesų projektavime itin svarbus ir tolesnės JAV saugumo paramos nenutrūkstamumas, įskaitant per jau veikiančią regioninę paramos instrumentą – Baltijos saugumo iniciatyvą (*Baltic Security Initiative*, BSI). Pagal šią programą pinigai skiriami Baltijos valstybių regioninę bendradarbiavimą stiprinantiems pajėgumams – ilgo nuotolio gynybos sistemoms, oro gynybai, jūrinės aplinkos stebėjimui ir kitoms mūsų saugumui svarbioms sritims. **Kartu su Estija ir Latvija turime tęsti diplomatinę pastangą, kad Baltijos saugumo iniciatyvai būtų skiriama daugiau lėšų, siekti priimti specialų įstatymą, kurio pagrindu BSI taptų nuolatine JAV gynybos asignavimų įstatymo ir gynybos biudžeto dalimi.** Prioritetinės bendro darbo su JAV kryptys – oro gynybos ir integruotos viso regiono saugumo architektūros stiprinimas, įskaitant glaudų žvalgybos institucijų bendradarbiavimą. Būtina tęsti pastangas išnaudojant ir kitas JAV paramos iniciatyvas – *Foreign Military Fund*, *Counter Russia Influence Fund*, *European Defence Initiative* bei *International Military Education and Training* – leidžiančias bendrai finansuoti gynybos pajėgumų vystymą, infrastruktūros kūrimą ir tobulinimą bei karinį rengimą.

Visiems šiems tikslams būtina **aktyviai didinti Lietuvos žinomumą tarp JAV sprendimų priėmėjų**, pirmiausia pasitelkiant iki šiol labiausiai pasiteisinusius instrumentus, tokius kaip Lietuvos įtraukimas į JAV Kongreso narių vizitų maršrutus, Kongreso klausymai dėl Baltijos regiono saugumo, Kongreso patarėjų vizitų Lietuvoje plėtra. Nuo 2022 metų Lietuva turi savo nuolatinį atstovą JAV Kongrese, kuris padeda užmegzti ir stiprinti politinius kontaktus su Kongreso nariais. Jaunesnioji Kongreso narių karta nebeturi Šaltojo karo patirties, todėl norint ją įtikinti tvirto transatlantinio ryšio svarba reikia ieškoti naujų sąlyčio taškų, atidžiau įsiklausant į vis įvairesnius JAV rinkėjų prioritetus. Šią užduotį sunkina ir tai, kad Kongrese beveik nebeliko lietuvių kilmę atvirai deklaruojančių politikų. Be darbo su Kongresu, svarbu gilinti Lietuvos ryšius su JAV valstybės departamentu, atrenkant profesionalius ir motyvuotus atstovus į Transatlantinių stažuotojų programą (*Transatlantic*

Fellowship Program, TFP), palaikant ryšius su Lietuvoje dirbusiais JAV diplomatais, aktyviai dalyvaujant į Lietuvą atvyksiančių JAV diplomatų rengimo programoje.

Ne mažiau svarbu **palaikyti ir plėsti kontaktų tinklą JAV politinės minties centruose**, kurių ekspertai palaiko glaudžius ryšius ir dažnai kviečiami užimti įtakingas pozicijas JAV administracijoje ir Kongrese. Šis tinklas turi apimti ne tik Vašingtoną, bet ir kitose JAV valstijose įsikūrusius politinės minties institutus, todėl tam daugiau dėmesio turėtų skirti JAV veikiantys Lietuvos generaliniai konsulatai. Politinės minties centrų tyrimams ar renginiams Lietuvai aktualiais klausimais svarbu skirti pakankamą finansavimą. Taip pat būtų naudinga sukurti nuolatines programas, pagal kurias Lietuvos diplomatai, viešojo ir nevyriausybinių sektorių ekspertai būtų deleguojami į JAV politinės minties centrus. Ne mažiau svarbu siekti, kad Lietuvoje steigtųsi JAV politinės minties centrų padaliniai, kurie JAV politiniam elitui ir visuomenei būtų reikšmingas giluminės informacijos apie Lietuvos geopolitinius iššūkius ir saugumo politiką kanalas. Būtina tęsti JAV politinės minties centrų atstovų vizitus į Lietuvą, neapsiribojant vien bendraminčiais ekspertais. Svarbu, kad Lietuvoje lankytųsi ir skeptiškiau paramos mums atžvilgiu nusiteikę JAV politinio elito ir minties centrų atstovai. Būtent per dialogą, suteikdami galimybę tiesiogiai įvertinti mūsų situaciją, galėsime tikėtis jų nuostatų pokyčių.

Lietuvos saugumas neatskiriamas nuo viso regiono saugumo, Ukrainos pergalės kare ir jos euroatlantinių aspiracijų įgyvendinimo. **Kartu su bendramintėmis turime siekti, kad JAV politinė, karinė ir finansinė parama Ukrainai nenutrūktų ir stiprėtų būsimos Ukrainos narystės Aljanse palaikymas.** Lietuvos uždavinys – įtikinti sprendimų priėmėjus Vašingtone, kad JAV lyderystė užtikrinant Ukrainos saugumą ir politinę transformaciją, atvedant Ukrainą į NATO, padidintų bendrą stabilumą Europoje ir regione, įtvirtintų NATO kaip efektyvaus gynybinio aljanso statusą. Lietuvos transformacijos sėkmė, įvykusi su ženklia JAV pagalba, gali ir turi būti pakartota Ukrainoje ir kitose valstybėse, norinčiose ir gebančiose judėti transatlantinės integracijos kryptimi. **Dėl kuo greitesnės Ukrainos narystės NATO teks įveikti nemažą JAV sprendimų priėmėjų atsargumą, bet šiam tikslui kartu su Ukraina ir bendraminčiais turime mobilizuotis taip, kaip prieš kelis dešimtmečius susivienijome siekdami Lietuvos narystės.** Reikia akcentuoti, kad Ukrainos pergalė prieš Rusiją būtų tarptautinę saugumo situaciją esmingai keičiantis teigiamas veiksnys, siunčiantis ir kitiems jėgos viršenybės propaguotojams signalą, kad jų primetama pasaulio tvarka nėra priimtina ir egzistuoja valia jai priešintis. Pokalbiuose su JAV turime būti atviri – nuolaidų inicijavimą Maskva visada supranta kaip langą eskaluoti galimybes, vedančias prie regiono destabilizacijos.

Lietuvą ir JAV sieja demokratinų vertybių ir laisvės idėjų tarptautinės sklaidos, apsaugos ir gynimo siekiai, todėl turime veikti kartu siekdami sulaikyti Rusijos ekspansionizmą. Prieglobstis Rusijos ir Baltarusijos opozicijos atstovams, reguliarūs renginiai, skirti tarptautinei demokratijai remti, ir įsitraukimas į JAV iniciatyvas šioje srityje prisideda Vašingtone įtvirtinant Lietuvos, kaip paramos demokratijai centro, statusą. Svarbu **siekti, kad JAV aktyviau įsitrauktų į paramą demokratinėms Rusijos ir Baltarusijos opozicijos jėgoms, kartu stiprinti režimo izoliavimą. Veikdami kartu Moldovoje, Pietų Kaukaze ir kitur, turime stiprinti šalių ir visuomenių, kovojančių su Rusijos įtaka, suverenitetą.** Kuriama kovos už demokratiją ekosistema Lietuvoje turėtų skatinti JAV paramos demokratijai organizacijų – *Freedom House*, *National Endowment for*

Democracy, International Republican Institute, National Democratic Institute, Radio Free Europe / Radio Liberty, USAID esamų biurų Lietuvoje veiklos plėtrą, naujų padalinių steigimą, jų veiklos regione organizavimą iš Lietuvos.

Kitas naujos kokybės bendradarbiavimo su JAV galimybes atveriantis horizontas – auganti Kinijos galia ir agresyvėjantis tarptautinis jos veikimas. JAV aiškiai mato iš to kylančias grėsmes ir tikisi sąjungininkų indėlio į priklausomybių nuo Kinijos mažinimą, tiekimo grandinių diversifikavimą, ekonominės ir politinės įtakos plėtros stabdymą. Lietuva žingsnius šia linkme žengė pirmoji ES. Sulaukėme Kinijos reakcijos – ekonominio ir politinio spaudimo, kurį sėkmingai atlaikome. Įtampos santykiuose su Kinija fone sulaukėme JAV palaikymo, diversifikavome politinius ir ekonominius ryšius, daugiausia dėmesio skirdami Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono valstybėms. Tai atvėrė naujus santykių su JAV kanalus, atsirado abipusis interesas tęsti bendradarbiavimą ir pristatyti Lietuvos atvejį kitų regionų valstybėms kaip sėkmingą politinių ir ekonominių ryšių diversifikavimo pavyzdį. Šiam tikslui buvo sukurtas dvišalis **Lietuvos ir JAV strateginis dialogas Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono klausimais, kurį būtina įtvirtinti kaip nuolatinę konkrečių iniciatyvų įgyvendinimo platformą.**

Vašingtono susirūpinimas dėl Kinijos politinės trajektorijos ir dėmesys Indijos ir Ramiojo vandenynų regionui tik didės, todėl svarbu toliau auginti Lietuvos įdirbį šioje srityje. Ne pirmą kartą esame tas balsas, kuris iš anksto įspėja apie grėsmes Europai, – turime tęsti šį vaidmenį ir aktyviai palaikyti ES ir NATO bei bendraminčių šalių atsparumo didinimo darbotvarkę, skatindami šias valstybes imtis priemonių spręsti ekonominės priklausomybės nuo Kinijos klausimus. Lietuva kartu su JAV turi išlikti Taivano saugumo ir savitumo gynėjomis.

Nerimą kelia Kinijos ir Rusijos bendradarbiavimo ašis. **JAV reikia nuolat priminti, kad kalbame ne apie atskiras Rusiją ir Kiniją, bet privalome reaguoti į bendrą jų veikimą, kuris toliau stiprės ir įgys naujų formų.** Lietuva taip pat turėtų prisidėti prie Vašingtono pastangų atkreipti Europos ir kitų regionų dėmesį į būtinybę riboti priklausomybes nuo Rusijos ir Kinijos, naudojantis Lietuvoje taikomais Rusijos įtakos ribojimui skirtais instrumentais.

Partnerystei su JAV stiprinti turime išnaudoti aktyvų Lietuvos vaidmenį ES ir regionų formatuose. **Artėjantis Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai 2027 m. I pusmetis gali būti gera proga sustiprinti ES ir JAV kontaktus.** Bendros ES ir JAV darbotvarkės prioritetu turime išlaikyti strateginio atsparumo nuo priešiškų trečiųjų valstybių, – ypač Rusijos ir Kinijos, įtakos, technologinio bendradarbiavimo, hibridinių grėsmių, kovos su dezinformacija ir kibernetinėmis atakomis, energetinio saugumo klausimus. Saugumo srityje reikia išlaikyti poziciją, kad Europos pajėgumų stiprinimas nekurs lygiagrečių struktūrų, bet papildys NATO pajėgumus. Svarbu siekti, kad ES gynybos – ginkluotės pirkimo ir bendradarbiavimo saugumo srityje projektų – iniciatyvos būtų atviros transatlantiniams partneriams. Šalia Lietuvai aktualiausių temų reikėtų aktyviau dalyvauti ES ir JAV bendradarbiavimo procesuose, kurių metu svarstomos kitos JAV reikšmingos temos, pvz., migracijos iššūkiai arba kova su sintetinių narkotikų gabenimu.

Nemažindami dvišalio bendradarbiavimo ir kontaktų apimties, savo tikslų turime siekti per bendramintes valstybes apimančius bendradarbiavimo formatus: kartu su Estija ir Latvija imtis iniciatyvos atnaujinti 1998 m. Baltijos ir JAV partnerystės chartiją arba pasiūlyti naujos formos

bendradarbiavimo susitarimą; kartu su Šiaurės ir Baltijos šalimis įtikinti JAV tradicinio „E-pine“ formato apimtyje vėl organizuoti kelių lygių – nuo aukšto lygmens politinio iki specializuotų ekspertinių – susitikimus. Būtina skatinti JAV bendradarbiavimo su NB8 potencialą, ypač kai JAV rodo interesą stiprinti ryšius su šio formato dalyviais. NATO Rytų flango nares vienijančio „Bukarešto“ formato reikšmė ir JAV interesas su juo bendradarbiauti priklausys nuo jo valstybių dalyvių pasiryžimo laikytis teisės viršenybės ir demokratijos standartų.

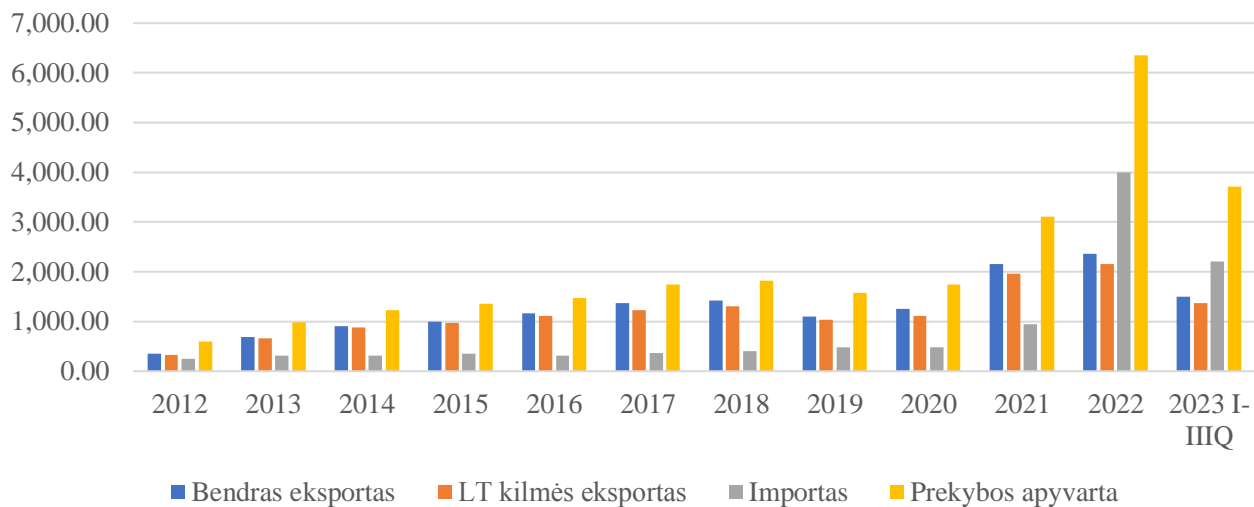
Kartu su JAV stipriname esamas ir kuriame naujas partnerystes, koalicijas aktualiais tarptautinės darbotvarkės klausimais, giliname bendradarbiavimo ryšius, grįstus pasitikėjimu, bendromis vertybėmis ir tikslais. **Aljansų puoselėjimas yra JAV stiprybė, teikianti didžiausią užsienio politikos grąžą, todėl Lietuva turi skatinti šį JAV tarptautinio veikimo metodą net ir stiprėjant izoliacionistinėms Vašingtono nuotaikoms.** Pragmatiškesnis požiūris į aljansus nepaneigs poreikio JAV turėti patikimų sąjungininkų pasaulyje ir Europoje. Lietuva turi išlikti aktyvi transatlantinio ryšio rėmėja ir taip užsitikrinti stiprią poziciją JAV bendraminčių koalicijoje.

II. EKONOMINIS BENDRADARBIAVIMAS

Nepriklausomai nuo to, kokia partija formuos JAV administraciją, Valstijose vis labiau įsitvirtina politika, prioritetą teikianti darbo vietų kūrimui, vengianti priklausomybės nuo Kinijos rizikos ir skatinanti strategiškai svarbių tiekimo grandinių grąžinimą į JAV (*reshoring*) arba į patikimas draugiškas valstybes (*friendshoring*). Derybų dėl laisvos ES ir JAV prekybos susitarimo atnaujinimo sunku tikėtis, derybų nepalaiko nė viena iš pagrindinių JAV politinių partijų, be to, reikėtų nelengvų vidinių diskusijų tam, kad ES patvirtintų naują derybų mandatą. Galima tikėtis, kad augs įtampa planuojant abipuses subsidijas, muitus ir netarifinius barjerus. Nepaisant šių galimų trukdžių, ES ir JAV ekonominių santykių stiprinimas yra viena iš pagrindinių priemonių siekiant išlaikyti tvarią, abiem pusėms naudingą Lietuvos ir JAV partnerystę. Transatlantinių santykių tvirtumu suinteresuota **Lietuva turėtų naudotis ES koordinacijos mechanizmais skatindama mažinti eskalacijos ES ir JAV prekybos srityje tikimybę ir stiprinti konstruktyviam dialogui skirtus instrumentus**, tokius kaip ES ir JAV Prekybos ir technologijų taryba. Vykstant ES ir JAV dialogui itin aktuali ekonominio saugumo tema, įskaitant pasipriešinimą ekonominei prievartai. Lietuvos ir JAV pozicijos yra artimos, manytina, kad Lietuva galėtų imtis lyderystės formuojant ES poziciją ir skatinant bendradarbiavimą šioje srityje.

Tikslinga ekonominė diplomatija gali padėti sukurti papildomų svertų, darančių teigiamą įtaką Lietuvos interesus atitinkantiems JAV sprendimams užsienio ir saugumo politikos srityse. **Aktyvus veikimas stiprinant dvišalius ekonominius santykius teigiamai veiktų ne vien Lietuvos ekonominę vystymąsi, bet ir tiesiogiai prisidėtų prie mūsų politinių ir saugumo tikslų įgyvendinimo.**

LT ir JAV prekyba 2012–2023 I–IIIQ (mln. EUR)

Prekybos su JAV apyvarta nuosekliai auga ir pastaraisiais metais pateko į didžiausiųjų dešimtuką. Reikšminga tai, kad net 90 proc. viso eksporto į JAV yra lietuviškos kilmės prekės. Vis dėlto reikia pabrėžti ir tai, kad eksporto ir importo dinamiką didele dalimi gali lemti kelių įmonių ar sektorių veiklos rezultatai. Pavyzdžiui, 2022 m. 70 proc. viso lietuviškos kilmės eksporto sudarė naftos (38 %) ir chemijos pramonės produktų (32 %) tiekimas į JAV, ko gero, labiausiai susijęs su įmonių „PKN Orlen“ ir „Thermo Fisher Scientific“ veikla. Net 82 proc. importo imties sudaro suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) iš JAV įsigijimas, o tai lemia neigiamą Lietuvos ir JAV prekybos balansą (2022 m. prekybos balansas –1,63 mlrd. EUR).

LIETUVIŠKOS KILMĖS EKSPORTO Į JAV STRUKTŪRA 2020–2022 M.

■ Mineralinis kuras, alyvos, vašakai; bituminės medžiagos

■ Įvairūs chemijos produktai

■ Baldai; miegamojo reikmenys; apšvietimo įranga

■ Albumin. medž.; modif. krakmolai; klėjai; fermentai (enzimai)

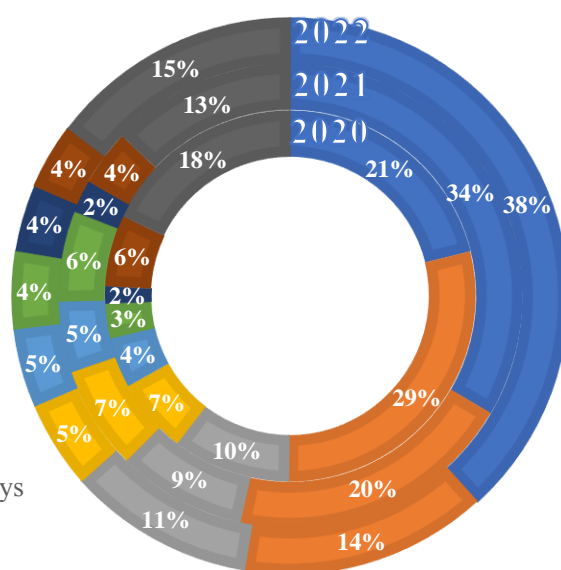
■ Organiniai chemijos produktai

■ Trąšos

■ Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)

■ Optikos, foto, video, matavimo, medicinos aparatai; jų dalys

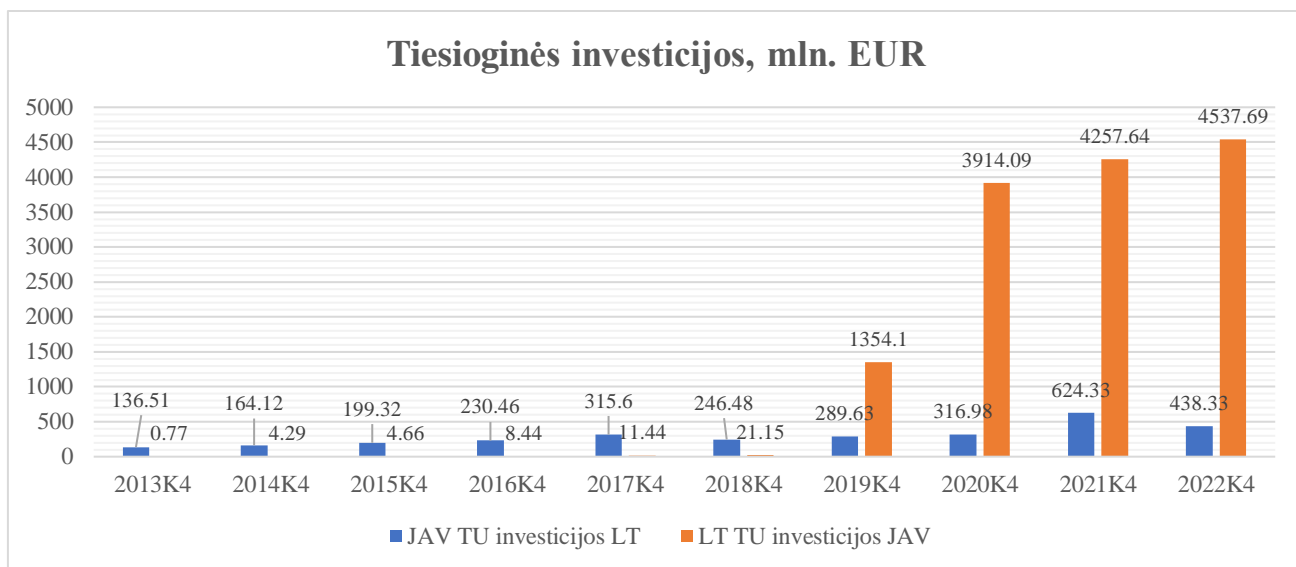
■ Kita

JAV yra prioritetinga tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo į Lietuvą rinka, o investicijų apimtis Lietuvoje atspindi mūsų ne tik ekonominius, bet ir nacionalinio saugumo interesus. 2022 m.

duomenimis, JAV investicijos Lietuvoje sudarė 438 mln. EUR (16 vieta). Pagal ekonominės veiklos rūšis, daugiausia investuota į privataus nekilnojamojo turto įsigijimą ir pardavimą, nekilnojamojo turto operacijas, apdirbamąją gamybą, didmeninę ir mažmeninę prekybą ir variklinių transporto priemonių remontą. 2010–2022 m. laikotarpiu plyno lauko (*green field*) investicijų požiūriu JAV buvo pirmoje vietoje pagal projektų ir sukurtų darbo vietų skaičių, antroje vietoje – pagal kapitalo išlaidas (CAPEX).

Siekiant, kad dvišalės tvarios prekybos su JAV apimtys stabiliai augtų, būtina **plėsti dvišalės prekybos produktų ir pažangių technologijų, eksportuotojų ratą, prioritetą teikiant aukštą pridėtinę vertę kuriantiems produktams, ir vykdyti tikslinę ir profesionalią investicijų pritraukimo veiklą**. Lygiagrečiai turi būti aktyviai **identifikuojami svarbiausi patekimo į JAV rinką barjerai, rengiami konkretūs jų šalinimo planai**, pasitelkiant dvišalio ir ES bendradarbiavimo formatus, pavyzdžiui, ES ir JAV prekybos ir technologijų tarybą. Taip pat svarbu investuoti stiprinant Lietuvos įmonių pasirengimą patekti į JAV rinką, tam reikalingų strategijų ir rinkodaros priemonių kūrimą.

JAV yra Lietuvos prioritetinių atvykstamojo turizmo rinkų sąrašė. Įvertinus pastarųjų metų JAV rinkos augimą, didėjantį poreikį naujoms, dar neaplankytomis Europos kryptims ir tuo pačiu faktą, jog dar labai mažai šios šalies gyventojų yra lankęsi Lietuvoje, matomas turistų srauto iš JAV auginimo potencialas. JAV yra ketvirta pastaraisiais metais sparčiausiai auganti įvažiuojamojo turizmo rinka. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2023 m., palyginti su 2022 m. į Lietuvą atvyko 28 proc. daugiau JAV turistų. Turistams pritraukti būtina aktyvinti darbą su diaspora, dalyvauti turizmo renginiuose JAV, išnaudoti kitas rinkodaros priemones.

Vykdamas Vyriausybės programoje įtvirtintus tikslus, reikšmingai išaugo ekonominės diplomatijos pajėgumai. Lietuvos diplomatinėse atstovybėse JAV dirbančių ekonominių atstovų skaičius nuo penkių 2020 m. padidėjo iki devynių 2023 m., sustiprintos ambasadoriaus ir generalinių konsulų ekonominės funkcijos. Siekiant išvengti anksčiau ekonominės diplomatijos pastangoms trukdžiusių tarpinstitucinių nesutarimų, nuo 2021 m. įgyvenama Ekonominės diplomatijos komandos (*Team Lithuania*) koncepcija, skirta suvienyti visų Lietuvos diplomatių atstovybių JAV ir institucijų

Vilniuje pastangas. Šis instrumentas itin svarbus didelėse, reiklioje ir ilgalaikio nuoseklaus darbo reikalaujančiose JAV rinkose, kur dirba nemažos Lietuvos institucijų pajėgos. Siekiant, kad šios priemonės darytų ilgalaikį teigiamą poveikį Lietuvos prekybos su JAV apimčių augimui, reikia **užtikrinti, kad ekonominės diplomatijos pajėgumų išlaikymas ir „Team Lithuania“ modelio taikymas taptų tvarių tęstiniu Lietuvos ekonominės diplomatijos veikimo modeliu.**

Vienas svarbiausių uždavinių yra užtikrinti, kad visai ekonominės diplomatijos komandai – ambasada Vašingtone, generaliniams konsulatams, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ ir Viešosios įstaigos Inovacijų agentūra atstovybėms, garbės konsulams, lietuviško verslo bendruomenės lyderiams **būtų teikiamos neabstrakčios, skaičiais įvertinamos, tarpusavyje koordinuotos užduotys.** Labai svarbiu visos Lietuvos diplomatinės komandos JAV veiklos veiksmu turi tapti **aktyvus, kryptingas diplomatinė atstovybių vadovų asmeninis įsitraukimas įgyvendinant ekonominės diplomatijos uždavinius ir jų patirtis ekonominės diplomatijos srityje.** Keičiantis vadovams turi būti užtikrinamas strateginių priemonių įgyvendinimo tęstinumas. Diplomatinės atstovybės vadovui ir jo vadovaujamai „Team Lithuania“ komandai suformuotų ekonominių užduočių įgyvendinimas turėtų tapti vienu iš pagrindinių kriterijų vertinant vadovo darbo kokybę.

Lietuvos garbės konsulų tinklas vis dar nepakankamai išnaudojamas ekonominei diplomacijai. **Patirtis Lietuvai prioritetinėse verslo srityse, atitinkami ryšiai ir gebėjimai turėtų būti lemiami kriterijai, pagal kuriuos atrenkami garbės konsulai prioritetinėse valstijose,** priimami sprendimai dėl esamų garbės konsulų kadencijos pratęsimo. Turėtų būti rengiami reguliarūs garbės konsulų susitikimai, sukurti dalijimosi informacija apie ekonominės diplomatijos prioritetus mechanizmai, garbės konsulams formuojamos konkrečios užduotys, o jų veikla turi tapti integralia „Team Lithuania“ komandos veiklos dalimi.

Lietuvos pramonė tampa pasaulinės aukštųjų technologijų rinkos dalimi, todėl reikia atitinkamai telkti savo pastangas ir JAV. **Naujoms eksporto ir investicijų galimybėms atrasti Lietuvai prioritetiniuose sektoriuose būtinos specifinės žinios, kuriomis ekonominės diplomatijos pajėgas JAV turėtų papildyti specializuotų Lietuvos ekonominių institucijų ir asocijuotų verslo struktūrų atstovybės.** 2024 metų pradžioje Silicio Slėnyje (San Franciske) atidaryta Viešosios įstaigos Inovacijų agentūra atstovybė „InnoHUB Lithuania“ yra svarbus žingsnis šia kryptimi, kuris padės Lietuvos inovatyviems verslams, pažangių technologijų kūrėjams užmegzti ir plėtoti ryšius su partneriais JAV, o Lietuvos aukštųjų technologijų produktų ir paslaugų eksportuotojams – įsitvirtinti strategiškai svarbioje JAV rinkoje.

Taip pat gautas JAV Valstybės departamento sutikimas Bostone atidaryti VšĮ „Investuok Lietuvoje“ atstovybę, kurios tikslas – padėti Lietuvai vykdyti tikslinę ir profesionalią JAV investuotojų paiešką, stengtis pritraukti kuo daugiau jų kapitalo, žinių ir technologijų, visų pirma biotechnologijų srityje. Papildomų JAV kapitalo investicijų į Lietuvą pritraukti ir Lietuvos verslo matomumą didinti turėtų prasidėjęs bendradarbiavimas su JAV startuolių greitintojais (akceleratoriais).

Atsižvelgiant į JAV rinkos dydį ir atskirų valstijų specializaciją, svarbu **identifikuoti kelias valstijas, kur reikėtų sutelkti ekonominės diplomatijos pastangas atsižvelgiant į stipriausius**

ekonomikos sektorius, Lietuvos verslo prioritetus, vietos valdžios institucijų suinteresuotumą bendradarbiauti ir kitas aplinkybes.

JAV įmonės pirmauja daugelyje Lietuvai prioritetinių verslo šakų, todėl jų atėjimas tiesiogiai prisidėtų prie mūsų ekonominio vystymosi tikslų įgyvendinimo. Žinoma, **didžiųjų JAV įmonių atėjimas į Lietuvą stiprintų Lietuvos ir JAV strateginę partnerystę bei Lietuvos atsparumą geopolitiniams iššūkiams**, – tai patvirtina JAV investuotojų pasiryžimas likti Lietuvoje Kinijos ekonominio spaudimo laikotarpiu.

Geopolitinė situacija skatina JAV stiprinti bendradarbiavimą su sąjungininkais gynybos pramonės srityje, užtikrinant tiekimo grandinių saugumą ir technologinį pranašumą. Su JAV pasirašyti susitarimai dėl abipusių viešųjų pirkimų gynybos srityje ir gynybos prekių tiekimo ir paslaugų teikimo saugumo atveria galimybes Lietuvos gynybos ir dvejojo naudojimo prekių gamybos įmonėms dalyvauti JAV Vyriausybės pirkimuose gynybos srityje. Turi būti stiprinamas bendradarbiavimas tyrimų ir technologijų srityje, pagalba Lietuvos gynybos įmonėms stiprinant ryšius su JAV gynybos pramone, aktyvi parama verslui dalyvauti ir Lietuvoje rengti gynybos pramonės parodas, technologinio pritaikymo gynybos srityje produkcijos pristatymus.

Didesnės apimties Lietuvos ginkluotės pirkimai iš JAV, poreikis turėti saugų, nenutrūkstamą ir greitą ginkluotės, amunicijos tiekimą ir palaikymą bei Lietuvoje esančių sąjungininkų pajėgų aprūpinimą, užsitikrinti JAV ir sąjungininkų ilgalaikius įsipareigojimus Ukrainos ginkluotųjų pajėgų atnaujinimui sudaro sąlygas siekti pritraukti į Lietuvą daugiau JAV gynybos pramonės ir investicijų. Patvirtintas Gynybos pramonės įstatymas sudarytų tinkamas sąlygas ir atvertų platesnių gynybinio pramoninio bendradarbiavimo galimybių Lietuvoje. Elektronikos komponentai, dronų (bepiločių orlaivių) robotikos sistemos, nešiojamosios ginkluotės sistemos, amunicija, kibernetinis saugumas, duomenys, analitika ir sprendimų priėmimas, simuliacinės sistemos, – pagrindiniai, daugiausia potencialo turintys gynybos pramonės investicijų segmentai. Atsižvelgdama į šalies rinkos dydį ir didelę konkurenciją dėl JAV gynybos pramonės gamybos ir investicijų pritraukimo regione, Lietuva ekonominės diplomatijos pastangomis turėtų aktyviai veikti ieškodama jungtinių gynybos pramonės sprendimų su regiono valstybėmis, pabrėžti Lietuvos, kaip regiono rinkos tarpininko, pranašumus.

Energetikos srityje suskystintųjų gamtinių dujų įsigijimas iš JAV turėtų ir toliau būti svarbi **priemonė kartu su patikimais sąjungininkais diversifikuoti Lietuvos energijos išteklius ir konkretus įrodymas, kad Lietuvos pastangos užsitikrinti energetinį saugumą yra ekonomiškai naudingos JAV**. Vis dėlto ateityje vis svarbesnis turėtų būti bendradarbiavimas žaliosios transformacijos (*green transformation*) srityje. Šiuo metu įgyvendinamas vienas pirmųjų jo pavyzdžių – su JAV Energetikos departamentui pavaldžia Nacionaline atsinaujinančios energetikos laboratorija (NREL) rengiamas Lietuvos energetikos sektoriaus transformacijos modelis (studija „LT100“), apimsiantis siūlymus Lietuvai tapti savarankiška, iš atsinaujinančiųjų ir kitų švarių energijos išteklių elektros energija apsirūpinančia valstybe.

Taip pat verta pažymėti stiprėjančius partnerystės saitus tarp JAV ir Lietuvos kritinės energetinės infrastruktūros apsaugos nuo kibernetinių ir fizinių grėsmių srityse, įskaitant valstybinių energetikos sistemos įmonių darbuotojų kompetencijų kibernetinio saugumo srityje didinimą. 2024 m. bus pradėtas įgyvendinti bendras Lietuvos ir JAV energetikos departamentui pavaldžios

Idaho nacionalinės laboratorijos (INL) kibernetinio saugumo projektas CyberCHAMP, kuris didins energetikos sektoriaus atsparumą nuo kibernetinių grėsmių bei leis užtikrinti aukštesnį kibernetinio saugumo supratimo lygį.

Svarbu išlaikyti JAV paramą Baltijos valstybių sinchronizacijai su kontinentinės Europos elektros tinklu laikantis sutarto 2025 m. vasario mėn. termino. Tam reikia stiprinti dvišalius ir daugiašalius ryšius su JAV Energetikos departamentu ir išlaikyti aktyvų Lietuvos vaidmenį su energetika susijusiuose regioniniuose formatuose, pvz., Transatlantinio bendradarbiavimo energetikos ir klimato srityse partnerystėje (P-TECC). Į Trijų jūrų iniciatyvą (3SI) didesnio JAV įsitraukimo galima būtų tikėtis, jei Vašingtone būtų aiškiau matomas jos potencialas tapti atsvara Kinijos investicijoms į strategiškai svarbius infrastruktūros, energetikos ir IT sektorius.

Verslo ryšius su JAV ir investicijų pritraukimą gali palengvinti sąsajų su lietuvių valdomais verslais JAV skatinimas. **Būtina toliau stiprinti jau vykstančias lietuviško verslo bendradarbiavimo iniciatyvas, tokias kaip Šiaurės Amerikos ir Lietuvos verslo forumas.** Jo tęstinumui užtikrinti reikėtų numatyti nuolatinį finansavimą. **Siekiant Lietuvos ekonominės diplomatijos tikslų naudinga skatinti JAV gyvenančių lietuvių profesionalų susitelkimą.** Globalios Lietuvos lyderių (GLL) tinklui priklausantys ir jo koordinuojami lietuvių profesionalų klubai jau veikia Čikagoje, Niujorke, Los Andžele, Vašingtone ir San Franciske, bet jų aktyvumas nevienodas, todėl reikalinga diplomatinė atstovybių ir Lietuvos institucijų parama skatinant jų tolesnę plėtrą.

Svarbu atkreipti dėmesį ir į vykstančią lietuviškų įmonių plėtrą bei investicijas JAV. Žengti šiuos žingsnius jas motyvuoja siekis didinti veiklos apimtį, spręsti logistikos iššūkius ir palengvinti produkcijos sertifikavimo JAV rinkoje klausimus. Lietuvos įmonių plėtra į JAV ne tik didintų investicijų Lietuvoje tikimybę, bet ir stiprintų mūsų politinius svetus, kad būtų kuo daugiau JAV politikų, kurių rinkėjams rūpi Lietuvos interesai. **Lietuviško verslo steigimasis JAV turėtų būti vertinamas kaip tvari ir ilgalaikė investicija Lietuvos ekonominių ir saugumo interesų labui.** Svarbi priemonė – JAV organizuojami investicijų pritraukimo renginiai, kuriuose dalyvauja vyriausybės atstovų vadovaujamos verslo delegacijos ir visos JAV valstijos pristato savo investicinį potencialą. Lietuvos dalyvavimas pagrindinėje tokio pobūdžio parodoje „Select USA“ iki šiol nebuvo aktyvus.

JAV ekonominei politikai sukant *friendshoring* keliu, **Lietuva turėtų rasti nišų persitvarkančiose JAV tiekimo grandinėse, be kita ko, nuosekliai tęsdama diversifikacijos politiką Indijos ir Ramiojo vandenynų regione.**

Svarbūs partneriai siekiant plėsti Lietuvos žinomumą JAV yra mūsų šalyje jau įsikūrusių arba verslo ryšius palaikančių įmonių asociacijos. Tarp tokių verslo asocijuotų struktūrų yra Amerikos verslo rūmai Lietuvoje („AmCham“), Vašingtone veikianči Amerikos ir Lietuvos verslo taryba (ALBC), Baltijos ir Amerikos prekybos rūmai (BACC) – Niujorke įsikūrusi organizacija, skatinanti ir plėtojanti JAV ir Baltijos šalių verslo santykius.

Viena iš didžiausių sėkmingo tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo ir lietuviškų įmonių įsitvirtinimo JAV kliūčių yra Lietuvos žinomumo trūkumas verslo sluoksniuose. **Lietuvai vis dar nepavyksta užtikrintai ir koordinuotai komunikuoti apie save kaip apie brandžią, pažangią ir**

plėtros potencialą turinčią rinką. Tam, kad Lietuvos komunikacija būtų sėkminga ir darytų realų, apskaičiuojamą teigiamą pokytį, reikia parengti konkrečią ekonominės komunikacijos JAV rinkoje kelerių metų strategiją. Kol tokia strategija rengiama, visais diplomatiniais atstovybių turimais kanalais **reikia skleisti kuo daugiau bendrųjų pozityvių ekonominių žinių apie Lietuvą ir šiam tikslui suformuluoti konkrečias užduotis JAV dirbančiai ekonominei komandai.** Tokią ekonominę komunikaciją turėtų koordinuoti Lietuvos ambasadoje JAV dirbantis nuolatinis už komunikaciją ir darbą su žiniasklaida atsakingas diplomatas, turintis patirties komunikacijos srityje ir specialiai pasirengęs dirbti konkrečioje rinkoje. Visi ekonominės diplomatijos komandos JAV nariai turėtų iš anksto išklausti specializuotus komunikacijos mokymus.

III. BENDRADARBIAVIMAS KITOSE SRITYSE

Santykių su JAV plėtra apima ir įvairius vadinamosios švelniosios galios klausimus – tai ryšiai su diaspora, kultūrinio ir mokslinio bendradarbiavimo plėtra ir istorinė atmintis. Pagrindinis Lietuvos diplomatijos interesas šioje srityje turėtų būti diasporos ryšio su Lietuva stiprinimas, Lietuvą pažįstančios ir palaikančios JAV visuomenės dalies didinimas ir gebėjimas pasitelkti švelniosios galios instrumentus įgyvendinant Lietuvos interesus.

Lietuvių diasporos JAV ryšių su Lietuva stiprinimas

2022 m. JAV gyventojų surašymo duomenimis, daugiau kaip 620 tūkst. asmenų nurodė esantys lietuvių kilmės. Lietuvių diaspora yra vienas svarbiausių Lietuvos ir JAV partnerystės ramsčių, padedantis Lietuvai siekti strateginių tikslų, užtikrinti glaudžius ryšius su Lietuva, bendradarbiauti su Lietuvos diplomatinėmis atstovybėmis JAV, megzti verslo ryšius ir palaikyti kontaktus su JAV sprendimų priėmėjais valstijų ir federaliniu lygiu.

JAV lietuvių bendruomenė (LB), turinti ilgiausias veiklos užsienyje tradicijas, yra stabiliai didelė, bet jos veiklos formos keičiasi. Vyksta kartų kaita – vyresnioji karta, savo laiku užėmusi lyderystės pozicijas ir prisidėjusi prie Lietuvos valstybingumo atkūrimo ir stojimo į NATO, aktyvioje veikloje dalyvauja vis mažiau. Jaunesnioji karta, kurios aktyvų branduolį sudaro pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dešimtmečiais į JAV atvykę Lietuvos piliečiai („trečiabangininkai“), turi kitų bendruomeninės veiklos poreikių ir prioritetų. Lietuvių diaspora JAV dabar labai daugiakultūrė, lietuviška tapatybė dažnai tėra vienas iš platesnio kultūrinio intereso elementų. Nyksta lietuviškų parapijų veikla, tradicinė JAV lietuvių spauda ir dalis organizacijų. Diasporos bendradarbiavimą tarpusavyje taip pat sunkina politinė JAV visuomenės poliarizacija, JAV vidaus politikos įtaka. Kita vertus, vis aktyvesnė Lietuvos šaulių sąjungos veikla išeivijoje stiprina pilietiškai nusiteikusių asmenų susitelkimą. 2024 m. pirmą kartą JAV bus organizuojama jaunimo stovykla.

Svarbu, kad Lietuvos bendradarbiavimas su diaspora JAV prisitaikytų prie kintančių diasporos poreikių, būtų atviras ir įtraukiantis. Nors nereikėtų tikėtis, kad visa diaspora aktyviai prisidės Lietuvai siekiant svarbių tikslų, **mūsų interesus – remti politiškai ir kultūriškai aktyvaus jaunimo, su Lietuva bendradarbiaujančio diasporos sluoksnio susiformavimą. Taip pat reikia sukurti kanalus, per kuriuos šias grupes būtų galima supažindinti ir sudominti Lietuvos užsienio ir vidaus politikos prioritetais, Lietuvoje vykstančiais pokyčiais.**

Švietimas

Lituanistinis švietimas yra svarbus dabartinės JAV LB veiklos branduolys. JAV šiuo metu veikia 39 lituanistinės mokyklos, kurių veiklą koordinuoja JAV LB Švietimo taryba. Lituanistinis švietimas tradiciškai finansuojamas iš mokinių tėvų, Lietuvių fondo ir Kazickų fondo lėšų. Didelis kokybinis pokytis įvyko 2023 m. pradžioje, Lietuvai pradėjus teikti finansinę paramą neformaliojo švietimo lituanistinėms mokykloms Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis. Stipraus ryšio su lituanistinėmis mokyklomis palaikymas padeda ne tik ugdyti jaunąją JAV lietuvių kartą, bet ir pasiekti platesnę šeimų bendruomenę. **Lietuvos interesas yra toliau visokeriopai remti lituanistinių mokyklų tinklo išlaikymą ir plėtrą JAV, prisidėti prie mokymo kokybės gerinimo ir ryšių su Lietuvos švietimo programomis plėtimo.**

Pagalba perspektyviam JAV lietuvių jaunimui užmegzti profesinius, akademinus ir kultūrinius ryšius su Lietuva yra vienas veiksmingiausių instrumentų siekiant užtikrinti politiškai aktyvaus ir Lietuva besidominčio bendruomenės segmento formavimąsi. Turime to siekti **stiprindami JAV lietuvių jaunimui skirtas mainų programas, kurių metu studentai turi galimybę atvykti ir tiesiogiai susipažinti su modernia Lietuva ir užmegzti profesinius ryšius, tikslas – bent padvigubinti mainuose dalyvaujančių studentų skaičių.** Tarp šių programų yra JAV LB kuruojama „Lithuanian International Student Services“ (LISS) stažuotių programa, Kazickų fondo finansuojama „Bring Together“ iniciatyva, Lietuvos ambasadoriaus JAV fondo ateities lyderiams stažuotė, taip pat „Baltic-American Freedom Foundation“ (BAFF), Lietuvių fondo ir kitų institucijų vykdomos stažuotės ir mainai. Ne mažiau aktualu su šiais studentais ryšį palaikyti ir po jų stažuotės ar studijų pabaigos, plėsti aktyviai Lietuva besidominčių alumnų ratą juos įtraukiant į organizacijas ir įgalinant toliau vystyti diasporos veiklą.

Laiškai, skambučiai ir susitikimai su Kongreso nariais ir administracijos tarnautojais, skatinant atkreipti išrinktųjų atstovų dėmesį į rinkėjams rūpimus klausimus, yra plačiai paplitęs JAV piliečių įrankis, ir lietuvių kilmės amerikiečių aktyviai naudotas kovojant dėl Lietuvos laisvės, vėliau – Lietuvai siekiant integracijos į NATO. Nors Lietuva ir jos diplomatinės atstovybės tokia veikla užsiimti negali, **turime rasti galimybių dalintis su lietuvių diasporos atstovais konkrečia ir suprantama informacija apie Lietuvos užsienio ir vidaus politikos prioritetus.** Tam reikia stiprinti bendradarbiavimą su Lietuvos diasporos ir Baltijos šalių organizacijomis („Joint Baltic American National Committee“ (JBANC), JAV LB Visuomeninių reikalų taryba) ir padėti joms aktyviau mobilizuoti diasporos atstovus.

Amerikos lietuvių bendruomenės architektūrinio ir atminties paveldo išsaugojimas – kita reikšminga Lietuvos švelniosios galios JAV palaikymo sritis. Lietuvai itin svarbūs bažnyčių, vienuolynų, kultūros centrų pastatai, kapinės, lietuvių namai ir klubai dėl kintančių bendruomenės poreikių ir išlaikymo kaštų dažnai yra parduodami arba apleidžiami, vertingi Lietuvos architektūros ir meno kūriniai sunyksta arba yra sunaikinami. **Dėmesio turi būti skiriama svarbiausių objektų sąrašui sudaryti, Lietuvos paveldo objektams JAV tirti, išsaugoti ir bendradarbiavimui su JAV institucijomis stiprinti.**

Ryšių su litvakais ir žydų organizacijomis stiprinimas

Litvakai yra neatskiriama mūsų bendruomenės ir istorijos dalis. Šiuo metu ryšiai stiprausiu Niujorke, kur veikia didžiausia litvakų bendruomenė JAV, vyksta Litvakų dienos kartu su Lietuvos kultūros institutu, bendri projektai su Žydų studijų institutu Hanterio koledže, ilgus metus bendradarbiaujama su YIVO institutu. Iš Lietuvos kilusių žydų kultūrinio paveldo yra visose JAV – tai ir „Vilna shul“ žydų kultūros centras Bostone, ir išsaugotos imigranto iš Lietuvos nutapytos „Prarastosios freskos“ Vermonto valstijoje. **Svarbu plėsti ryšius ir vykdyti projektus su didele ir aktyvia JAV litvakų bendruomene, identifikuoti ir individualiai dirbti su įtakingais, verslo, kultūros ir meno srityse pasižymėjusiais litvakais. Net nedidelės apimties finansinė parama litvakų kultūros paveldui išlaikyti prisideda prie pozityvių viešųjų žinių apie Lietuvą formavimo.**

Holokausto atminties klausimai ir žydų turto restitucija Lietuvoje yra svarbios temos bendraujant su Litvakų bendruomene. Holokausto atminimas dažnai jautri tema bendraujant ne tik su žydų bendruomenės atstovais, bet ir su JAV politikais. Kartais kylanti neigiamo požiūrio į lietuvius ir lietuviškumą banga paplinta socialiniuose tinkluose ir JAV žiniasklaidoje. **Būtina strategija, kaip į keliamus kaltinimus atsakyti, – tam reikalingos JAV auditoriją sudominančios iniciatyvos, aiškus planas ir objektyvi istorinė medžiaga, kuria galėtų naudotis Lietuvos diplomatinės atstovybės.** Verta svarstyti apie galimybę rengti seminarus, kino seansus, leisti knygas, kurios skatintų susidomėjimą Lietuvos istorija.

Būtina išlaikyti glaudų bendradarbiavimą su JAV žydų organizacijomis. Amerikos žydų komiteto (*American Jewish Committee, AJC*) nuosekli parama transatlantiniam bendradarbiavimui ir platus ryšių tinklas JAV institucijose padeda užtikrinti JAV interesą stiprinti NATO ir tęsti politinę bei finansinę paramą Ukrainai. Ukrainos klausimas svarbus ir Nacionalinei paramos Eurazijos žydams koalicijai (*The National Coalition Supporting Eurasian Jewry, NCSEJ*). Su šia organizacija galima būtų dirbti ir paramos Ukrainai, ir Rusijos atskaitomybės užtikrinimo klausimais, nes ji atidžiai stebi žydų bendruomenės padėtį Ukrainoje. **Tolesnis bendradarbiavimas galėtų apimti bendrus renginius JAV lankantis aukšto lygio Lietuvos delegacijoms, parlamentinės diplomatijos iniciatyvas, pozityvios žydų organizacijų komunikacijos apie Lietuvos nepriklausomybės kovą ir paramą demokratijai skatinimą.**

Kultūrinio, sporto ir turizmo bendradarbiavimo stiprinimas

JAV lietuvių bendruomenė turi stiprias kultūrinės veiklos tradicijas. **Parama sambūrių, dainų ir šokių švenčių, festivalių ir kitoms veikloms padeda puoselėti išėivijos bendruomeniškumo ir lietuviškumo jausmą, stiprina kultūrinius ryšius ir yra puiki naujų iniciatyvų ir idėjų ugdymo prielaida.** Didėjant politinei poliarizacijai kultūrinės išėivijos veiklos organizatoriai vengia politiškumo, bet gali būti teikiamos visai bendruomenei priimtinos žinutės, pavyzdžiui, apie ryšių su tėvyne palaikymą, grįžimo į Lietuvą ar Lietuvos lankymo turizmo tikslais galimybes, bendradarbiavimo verslo ir mokslo srityse paskatas, Lietuvos saugumą ar teikiamą paramą Ukrainai. Prie kultūrinės diplomatijos taip pat galima priskirti kontaktų su žymiais lietuvių kilmės JAV aktoriais, menininkais, rašytojais ir nuomonės formuotojais paiešką interneto erdvėje.

JAV pristatyti lietuvių scenos menų atlikėjus ypač sudėtinga, nes jiems reikalingos brangios ir sunkiai gaunamos darbo vizos. Tuo tarpu JAV scenos meno atlikėjai Europoje nepatiria jokių nepatogumų ir gali laisvai pristatyti savo meninę veiklą. Ši problema aktuali ir kitoms ES valstybėms, todėl sprendimo reikėtų ieškoti keliant šį klausimą ES lygiu.

Lietuvos kultūros ir meno institucijų vadovų ir atstovų vizitai į JAV padeda kurti tvarius ilgalaikius ryšius, kurie savo ruožtu atveria galimybę plačiau pristatyti Lietuvos kultūrą JAV. Taip pat svarbu pagal Lietuvos kultūros instituto vizitų programą į Lietuvą kviesti svarbių JAV meno institucijų kuratoriai. Tokie abipusiai mainai teikia apčiuopiamų rezultatų. Strategiškai pasiteisina bendri Baltijos šalių projektai JAV, tokio sėkmingo bendradarbiavimo pavyzdys – Baltijos šalių kino festivalis Niujorke.

Kita vertus, reikia nepamiršti, kad beveik visos JAV kultūros institucijos yra remiamos fondų ir privačių rėmėjų lėšomis, todėl **vietos meno institucijų interesas pristatyti Lietuvos meną ir kultūrą tiesiogiai priklauso nuo Lietuvos gebėjimo prisidėti prie jų finansavimo.** Svarbiems Lietuvai renginiams, lietuvių kultūros ir meno pristatymui JAV rėmėjų reikėtų ieškoti ir JAV, pavyzdžiui, panaudojant Lietuvių fondo lėšas.

Viena iš veiksmingiausių švelniosios galios priemonių JAV išlieka sporto diplomatija. Labiausiai JAV ir Lietuvos žmones vienijanti sporto šaka išlieka krepšinis. NBA lygoje rungtyniaujantys ar rungtyniaavę lietuviai yra plačiai žinomi ir atpažįstami. Daugelyje NBA arenų, kai žaidžia krepšininkai lietuviai, varžybų metu rengiamos Lietuvos paveldo naktys, kurių metu Lietuvos diplomatai ir vietos lietuvių bendruomenė turi galimybę į renginio programą įterpti lietuviškų akcentų. Lietuvos ambasada JAV jau 20 metų organizuoja Ambasadoriaus taurės turnyrus kartu su JAV ir Kanados lietuvių įkurta Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga (ŠALFASS) – viena seniausių ir aktyviausių lietuvių sporto organizacijų išivijoje. Lemonte veikianti Čikagos lietuvių krepšinio lyga taip pat prisideda prie JAV lietuvių tarpusavio ryšių stiprinimo. **Norint per sporto diplomatiją pasiekti daugiau asmenų grupių, reikėtų puoselėti įvairesnes sporto šakas.** Lietuvos ir Lenkijos ambasadų Vašingtone organizuojamas Tado Kosciuškos vardo bėgimas galėtų būti rengiamas ir kituose miestuose. Golfo turnyrai padėtų sudominti įtakingiausias visuomenės grupes. Reikėtų išnaudoti tai, kad JAV atsimenami sporto istorijoje garsūs lietuvių kilmės sportininkai – amerikietiškojo futbolo atstovai Johnny'is Unitas ir Dickas Butkus, tenisininkas Vitas Gerulaitis, krepšininkai Pranas Lubinas (Frank Lubin) – pirmąjį istorijoje olimpinį krepšinio turnyrą laimėjęs JAV rinktinės kapitonas, Arvydas Sabonis.

Akademinio bendradarbiavimo stiprinimas

Turime siekti tvirtesnių ilgalaikių ryšių su žymiausiais JAV universitetais, kurie JAV yra ne tik mokslo ir tyrimų centrai, bet dažnai atlieka ir politinės minties centrų funkciją. Juose dirbantys akademikai dažnai anksčiau yra ėję aukštas pareigas JAV administracijose arba verslo pasaulyje, tebeturi plačių Lietuvai reikalingų kontaktų. **Lietuvos ambasada JAV ir generaliniai konsulatai turi palaikyti nuolatinius ryšius su savo regiono akademinėmis institucijomis, organizuoti bendrus renginius, skatinti vizitus į Lietuvą, skleisti informaciją apie aktualias programas, stažuoti ar stipendijų galimybes.**

Reikia išsaugoti ir stiprinti JAV akademinėse institucijose veikiančias Lietuvai ir Baltijos šalims skirtas studijų programas (*University of Illinois, Department of Slavic and Baltic Languages and Literature; The University of Washington, Baltic Studies Program; Stanford University Library's Baltic Studies Program* ir kt.), kasmet organizuojamą „Baltic Studies Summer Institute“, taip pat stiprinti ryšius su „Association for the Advancement of Baltic Studies“ (AABS), kuri skatina ir remia baltistikos studijas ir tyrimus, kasmet organizuoja konferencijas. Kauno technologijos universitetas ir Centrinis Floridos universitetas įgyvendina dvigubo diplomo programą, pagal kurią 2023 m. studijas baigė pirmoji studentų laida. Bendradarbiavimas tarp Lietuvos ir JAV universitetų vyksta dvišalių sutarčių pagrindu, pagal „Erasmus+“ programą (dėstytojų ir studentų mainai), taip pat dalyvaujant bendruose moksliniuose tyrimuose pagal tarptautines programas (pvz., „Horizon“, COST ir kt.). Veikia įvairios stipendijų ir mainų programos – J. W. Fulbrighto ir Huberto H. Humphrey stipendijų programos, *International Visitor Leadership* ir FLEX mainų programos, BAFF programos. Dėstytojai iš JAV taip pat vyksta pagal kviestinių dėstytojų iš užsienio šalių programą (ŠMPF), pagal *Senior Lawyers* programą į Lietuvos universitetus atvyksta JAV teisininkų, Vilniaus universiteto studentų mainai į JAV universitetus vyksta pagal *International Student Exchange* programą. Reikalinga aiškesnė vizija, kaip šios iniciatyvos galėtų būti plečiamos.

2023 m. pasirašytas Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos supratimo memorandumas su Stanfordo universitetu atveria galimybes akademikų ir ekspertų mainams, akademinėms stažuotėms, akademinio personalo vizitams į Lietuvą. Vis dėlto konkretiems rezultatams pasiekti bus reikalingas nuoseklus finansavimas iš Lietuvos valstybės ir akademinėjų institucijų, taip pat Lietuvos diplomatinėms atstovybėms JAV pastangos rasti finansavimo privačių JAV lietuvių ar lietuviško verslo lėšomis galimybių.

Stiprinant bendradarbiavimą saugumo srityje reikia įvertinti mūsų mokslo galimybes bei siekti bendradarbiavimo su JAV akademinėmis institucijomis ateities - virsmo technologijų (AI, kvantinės kompiuterijos, *big data*, duomenų analitikos ir pan.) srityje.

Toliau plečiant mokslo ir universitetų bendruomenių bendravimą **reikalinga Lietuvos mokslo ir akademinėjų institucijų interesų JAV ir esamų programų peržiūra ir informacijos universitetų dėstytojams ir studentams apie šių išteklių teikiamas galimybes sklaidos gerinimas.** Svarbu suvokti JAV universitetų veikimo modelį (lemiamą reikšmę dažnai turi finansinis suinteresuotos šalies prisidėjimas), taip pat atsižvelgti į tai, kad stojimo į JAV universitetus ir pragyvenimo kainos yra kur kas didesnės. Šioms veikloms įgyvendinti ir plėtoti Lietuvos ambasadoje JAV būtų galima sukurti specialiojo švietimo ir mokslo atašė pareigybę.

Komunikacija ir ryšiai su žiniasklaida

Skaitmeninės komunikacijos ir žiniasklaidos priemonės yra svarbūs įrankiai kuriant palankų požiūrį į Lietuvos užsienio politikos kryptis, stiprinant Lietuvos įvaizdį JAV. Auditorijoms JAV svarbu pristatyti Lietuvos užsienio politikos prioritetus, šiuolaikinius šalies verslo ir kultūros pasiekimus, taip pat prisidėti prie kovos su Lietuvai ir JAV priešiškos dezinformacijos plėtra. Kryptingą, kokybišką ir specifinėms auditorijoms pritaikytą komunikaciją turi vykdyti specialiai parengti, kompetentingi darbuotojai. Atsižvelgiant į valstybės dydį ir sėkmingą Lietuvos nuolatiniame

atstovybėje ES taikomą modelį, **Lietuvos ambasadoje JAV būtų reikalingas vien už komunikaciją ir darbą su žiniasklaida atsakingas, tam specialiai parengtas darbuotojas**, kuris būtų atsakingas už nuolatinį komunikacijos tarp Lietuvos ambasados ir generalinių konsulatų JAV koordinavimą.

Pagal socialinių tinklų vartotojų skaičių JAV yra tarp pirmaujančių pasaulyje, taigi **atstovybių socialinių tinklų paskyrų auditorijos auginimas turi išlikti vienu iš pagrindinių tikslų**. Išskirtinai daug dėmesio turi būti skiriama siekiant į vartotojų auditorijas pritraukti daugiau nuomonės formuotojų, sprendimų priėmėjų ir kitų tikslinių grupių atstovų, kurie tikslingai teikdami žinučių turinį gali gerokai padidinti jų pasiekiamumą. **Per skirtingas platformas ir tikslingai pritaikant turinį galima pasiekti įvairesnę auditoriją ir padidinti žinučių sklaidą**. Bendradarbiavimas su partneriais (pvz., ES delegacija Vašingtone, Baltijos šalyse) prisideda prie bendrų žinučių teikimo ir platesnės jų sklaidos, todėl siūloma ieškoti bendrų, ypač istorinių įvykių ar kitų teminių kampanijų, įgyvendinimo galimybių. Dirbant su tradicine JAV žiniasklaida, prioritetas ir toliau turi būti skiriamas Lietuvos politikų ir iškilų visuomenės veikėjų pasisakymams svarbiausiose JAV žiniasklaidos priemonėse ir agentūroms.

Atsižvelgiant į poreikį pasiekti JAV regionus, ambasados ir generalinių konsulatų renginiai kuo dažniau turi būti transliuojami virtualiai. Diplomatinės atstovybės JAV turi platinti informaciją apie vieni kitų renginius, ypač jei yra galimybė juos stebėti virtualiai. Reikia reguliariai atnaujinti renginių vaizdo įrašų archyvą, kuriame viešai prieinami stebėti ambasados renginiai, skatinti archyvo žinomumą, įtraukti į jį generalinių konsulatų ir bendruomenės renginius. Būtų naudinga išplėsti galimybes JAV lietuvių bendruomenei, įskaitant ir verslo, mokslo, kultūros atstovus, dalintis savo žinutėmis atstovybių paskyrose, aktyviau skatinti, kad diasporos bendruomenių nariai domėtusi Lietuvos atstovybių paskyromis.

Būtina nuolat palaikyti ir plėsti kontaktus JAV nacionalinėje ir regioninėje žiniasklaidoje. **Lietuvos ambasada JAV ir generaliniai konsulatai, koordinuojant už komunikaciją atsakingam ambasados darbuotojui, galėtų sukurti aktualų JAV žiniasklaidos kontaktų sąrašą**, reguliariai palaikyti turimus kontaktus, dalytis Lietuvai aktualiomis žiniomis, kviesti žurnalistus neformaliems „off the record“ pokalbiams. Plečiant kontaktų regioninėje žiniasklaidoje ratą reikėtų įtraukti Lietuvos garbės konsulus ir bendruomenės aktyvistus.

IV. TOLESNIO VEIKIMO SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Politinio bendradarbiavimo siūlymai

1. Siekti nepertraukiamo JAV karių buvimo Lietuvoje. Didinti investicijas į priimančiosios šalies paramą – užtikrinti labai geras pratybų sąlygas, apgyvendinimo ir treniruočių infrastruktūrą, gerinti karinio judumo sąlygas.
2. Siekti, kad Lietuvos išlaidų gynybai nuo BVP procentinė išraiška nuosekliai artėtų prie JAV skiriamo finansavimo gynybai lygio. Pasiiekti, kad Baltijos saugumo iniciatyva taptų nuolatine JAV gynybos asignavimų įstatymo ir Gynybos biudžeto dalimi, kartu su Baltijos valstybėmis įtikinti JAV didinti Baltijos saugumo iniciatyvai bei kitoms JAV iniciatyvoms skiriamas lėšas. Užtikrinti informacijos apie Lietuvos skiriamą indėlį savo ir Aljanso saugumui žinomumą JAV.
3. Didinti ginkluotės įsigijimus iš JAV. Tai investicija į JAV ir Lietuvos pajėgų sąveikumą, politinis transatlantinio ryšio svarbos ženklas JAV administracijoms. Siekti įsitraukti į platesnes gamybos ir aptarnavimo grandines, JAV gynybos pramonės investicijų ir gamybos pritraukimą į Lietuvą pripažinti prioritetiniu. Siekti užkirsti kelią ribojimams nacionaliniais ir ES bendrais pirkimais įsigyti ginkluotės iš JAV.
4. Inicijuoti JAV, Vokietijos ir Lietuvos bendradarbiavimo „2+1“ formatą sąjungininkų pajėgų dislokavimo Lietuvoje klausimais. Tokia darbinė priemonė pagerintų partnerių planų ir veiksmų koordinaciją, sustiprintų glaudų JAV, Vokietijos ir Lietuvos bendradarbiavimą.
5. Siekti išplėsti „3+3“ bendradarbiavimo formatą, kuriam šiuo metu priklauso Baltijos valstybės ir jose dislokuotoms EFP pajėgoms vadovaujančios Vokietija, Kanada ir Jungtinė Karalystė, įtraukiant į jį Lenkiją ir JAV.
6. Palaikyti ir skatinti JAV inicijuojamas koalicijas, dalyvauti JAV remiamose tarptautinėse operacijose, prisidėti prie partnerystės kūrimo ir sąjungininkų telkimo transatlantinėje ir platesnėje erdvėje, daugiau dėmesio skiriant bendradarbiavimui saugumo klausimais.
7. Siekti tarpvyriausybiniu lygiu patvirtinti Lietuvos ir JAV bendradarbiavimą apibrėžiantį strateginį dokumentą arba atnaujinti JAV ir Baltijos šalių partnerystės chartijos nuostatas, aktualizuojant partnerystės principus, bendradarbiavimo temas ir įsipareigojimus.
8. Aktualizuojant Lietuvos ir JAV bendradarbiavimą kibernetinio saugumo srityje, daugiau dėmesio skirti kibernetinių pajėgumų stiprinimui, kibernetinių grėsmių analizei ir informacijos apie kibernetines grėsmes apsikeitimui bei tęsti JAV dalyvavimą Regioninio kibernetinės gynybos centro veikloje, stiprinant praktinį sąveikumą ir didinant kritinių tinklų atsparumą kibernetinėms grėsmėms.
9. Išlaikyti ir sustiprinti Lietuvos lyderystę, atkreipiant dėmesį į būtinybę JAV ir Europai vieningai reaguoti į Kinijos bandymus iš pagrindų pertvarkyti taisyklėmis pagrįstą pasaulio tvarką. Aktyviau įsitraukti į Kinijos keliamų tarptautinių grėsmių užkardymą išlaikant nuoseklią nacionalinę poziciją, prisidedant prie JAV iniciatyvų ir skatinant aktyvesnę ES įsitraukimą.
10. Akcentuoti ilgalaikės Kinijos ir Rusijos ašies formavimąsi ir stiprėjimą. Pasitelkti ir JAV bei kitoms partnerėms pristatyti savo kovos prieš Rusijos keliamas grėsmes patirtį ir jos tinkamumą rengiantis atremti Kinijos keliamą riziką.

11. Gilinti Lietuvos įsitraukimą Indijos ir Ramiojo vandenynų regione, nes ši kryptis ne tik ekonomiškai naudinga, bet ir kuria dvišalių politinių santykių su JAV stiprinimo paskatas.
12. Išlaikyti Lietuvos ir JAV strateginio dialogo Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono klausimais formatą ir koordinuoti atsako Kinijos spaudimui ir bendradarbiavimo plėtros regione priemones.
13. Remti ir skatinti bendrą ES ir JAV darbotvarkę dėl priklausomybės rizikos mažinimo, ekonominės užsienio ryšių diversifikacijos, strateginio atsparumo nuo priešišku trečiųjų valstybių įtakos, kovos su dezinformacija ir kibernetinėmis grėsmėmis, energetinio saugumo klausimų. Aktyviau dalyvauti ES darbotvarkės procesuose, kai svarstomos kitos JAV aktualios, pavyzdžiui, migracijos ir sintetinių narkotikų platinimo, temos.
14. Išnaudoti Lietuvos narystės ES teikiamas galimybes JAV ir ES bendradarbiavimui stiprinti ir pozicijoms mums svarbiais klausimais artinti. Siekti sustiprinti transatlantinį ryšį skatinantį diskursą ES strateginės autonomijos ir bendros gynybos politikos klausimų srityje.
15. JAV politikos procesų stebėseną vykdyti ne vien per Lietuvos ambasadą Vašingtone, tam tikslui naudotis visu Lietuvos atstovybių JAV tinklu – formuluoti politinio pobūdžio užduotis Lietuvos generaliniams konsulatams Niujorke, Los Andžele, Čikagoje; ambasadai vykdyti politinės stebėsenos JAV koordinavimą.
16. Gilinti Lietuvos ryšius su JAV valstybės departamentu, atrenkant profesionalius ir motyvuotus atstovus į Transatlantinių stažuotojų programą (*Transatlantic Fellowship Program, TFP*), sukurti ir nuolat atnaujinti Lietuvoje ir su Lietuvos klausimais dirbusių JAV diplomatų sąrašą ir bent kartą per metus organizuoti jų susitikimus Lietuvos ambasadoje JAV. Aktyviai dalyvauti į Lietuvą atvyksiančių JAV diplomatų rengimo programoje.
17. Plėsti bendradarbiavimą su JAV Kongreso komitetų ir kitų parlamentinių grupių bei frakcijų tinklą, neapsiribojant prioritetiniais iki šiol laikytus Užsienio reikalų, Ginkluotųjų pajėgų, Asignavimų komitetais, Baltijos šalių ir JAV draugystės parlamentine grupe. Palaikyti ryšį su komitetų ir politinių frakcijų nariais, kurie įgauna daugiau įtakos sprendimų priėmimui dėl finansavimo skyrimo JAV partneriams - Biudžeto, Teisėtvarkos komitetais.
18. Didinti Lietuvos iniciatyva organizuojamų JAV Kongreso narių ir jų patarėjų vizitų į Lietuvą skaičių iki bent 3 per metus, siekiant didinti Lietuvos įtaką JAV sprendimų priėmėjams, plėsti jų žinias ir dėmesį Lietuvai aktualiems klausimams.
19. Plėtoti kontaktus JAV Kongrese ir valstijose su jaunąja politikų karta, kuriai Šaltojo karo patirtis ir transatlantinio ryšio svarba nebėra tiesiogiai išgyventa ir emociškai paveiki tema, atidžiau įsiklausyti į įvairesnių JAV rinkėjų prioritetus. Kontaktų stiprinimui pasitelkti Lietuvos Seimo nuolatinį atstovą Kongrese. Skatinti jaunosios kartos JAV politikų vizitus į Lietuvą, jų dalyvavimą Baltijos draugų grupėje Kongrese.
20. Kviesti lankytis Lietuvoje ne tik JAV politinio ir akademinio elito bendraminčius, bet ir skeptikus. Tik glaudaus ir atviro dialogo, tiesioginių patirčių būdu galime suartinti pozicijas mums rūpimais geopolitiniais klausimais.
21. Šiaurės ir Baltijos valstybes su JAV jungiantį „e-Pine“ formatą sustiprinti aukštesnio lygmens (vadovų, ministrų) susitikimais, pasinaudojant JAV interesu stiprinti ryšius su šio regiono valstybėmis.

22. Skirti daugiau dėmesio ryšiams su atskiromis valstijomis. Identifikuoti bendrauti norinčias valstijas, atsižvelgiant į jau vykstantį bendradarbiavimą (Pensilvanija, Masačusetsas, Ilinojus) ir Lietuvai prioritetines sritis (biotechnologijos – Masačusetsas, naujosios technologijos – Kalifornija, energetika – Teksasas). Skatinti šakinių supratimo memorandumų su valstijų valdžios institucijomis pasirašymą, valstijų vadovų vizitus į Lietuvą, verslo ir mokslo kontaktus.
23. Stiprinti JAV sprendimų priėmėjų supratimą, kad Lietuvos, NATO Rytų flango ir Europos saugumas tiesiogiai priklauso nuo Ukrainos euroatlantinės integracijos ir JAV lyderystės užtikrinant, kad Ukraina kuo greičiau taptų NATO nare. Tęsti bendradarbiavimą su JAV griežtinant sankcijas Rusijai ir Baltarusijai.
24. Dalytis žiniomis apie sudėtingą Lietuvos istorijos patirtį ir dėl JAV lyderystės ir paramos pasiektą pažangą, pabrėžti vienybę su Ukraina ir kitomis su Rusijos įtaka kovojančiomis visuomenėmis. Šia tema komunikuoti ne tik su politikais, bet ir su studentais, akademikais, visuomenininkais, žurnalistais, lietuvių bendruomenės jaunąja karta.
25. Siekti, kad Lietuvoje įsikurtų JAV politinės minties centrų padalinių ir atstovų, didinti finansavimą JAV minties centrų studijoms (renginiams), kad tokiu būdu Lietuva užimtų svarbesnę vietą JAV minties centrų darbotvarkėje. Sukurti nuolatinių programų, pagal kurias Lietuvos diplomatai, valstybės ir nevyriausybinio sektoriaus ekspertai būtų deleguojami į JAV politinės minties centrus.
26. Kasmet rengti partnerystės su JAV tematikai skirtą renginį, kuris į Lietuvą sukviestų skirtingų požiūrių, jaunosios ir vyresniosios kartos JAV ekspertų, politikos, verslo ir akademinės bendruomenės, žiniasklaidos atstovų ir nuomonių formuotojų; siekti, kad šis renginys taptų kasmetiniu pagrindiniu (angl. – *flagship*) Lietuvos ir JAV ekspertiniu sambūriu.
27. Padėti pagrindus Lietuvoje steigiamam JAV studijų centrui, kuris vykdytų JAV politinių procesų analizę, megztų ir palaikytų ryšius su partneriais Jungtinėse Valstijose, sistemintų informaciją apie JAV politinius procesus.

Ekonominio bendradarbiavimo siūlymai

28. Skatinti JAV investicijų ir verslo plėtrą Lietuvoje. Šiam tikslui svarbus glaudus „Team Lithuania“ Jungtinėse Amerikos Valstijose darbas su Lietuvos institucijomis, specializuotomis agentūromis, verslais, startuolių akceleratoriais ir kitomis JAV su verslu susijusiomis institucijomis. „Team Lithuania“ JAV komandai formuluoti aiškias užduotis ir vengti funkcijų dubliavimo.
29. Siekti, kad į Lietuvą ateitų didžiosios JAV įmonės, ypač gyvybės mokslų, informacinių ryšių technologijų ir pažangiosios inžinerijos sektoriai. JAV įmonių, užimančių pirmaujančias pozicijas šiose šakose, atėjimas prisidėtų prie pažangių technologijų vystymo ir aukštos pridėtinės vertės ir darbo vietų kūrimo, o JAV ekonominių interesų Lietuvoje plėtra – prie didesnio JAV sprendimų priėmėjų dėmesio mūsų saugumui ir prioritetams.
30. Didinti lietuviškos kilmės eksporto diversifikaciją, skatinti aukštos pridėtinės vertės sektorių plėtrą. Padėti Lietuvos gamintojams įsitraukti į JAV tiekimo grandines, tame tarpe ir karines. Skatinti JAV realiai taikyti tiekimo grandinių perkėlimo į draugiškas valstybes (*friendshoring*)

skatinimo priemonės, kartu su Europos partneriais remti atitinkamas iniciatyvas Kongrese ir vykdomosios valdžios institucijose.

31. Teikti reikiamą pagalbą verslams, planuojantiems ar jau vykdančioms veiklą JAV. Taikyti JAV investicijų skatinimo instrumentus Lietuvai įsiterpiančią į gamybos grandines. Užtikrinti, kad aukšto lygmens renginiuose, tokiuose kaip „Select USA“, aktyviai dalyvautų Lietuvos verslo ir vyriausybės atstovai.
32. Skatinti bendrą ES ir JAV mechanizmų, skirtų prekybos ir investicijų kliūtims šalinti, efektyvų veikimą, aktyviai dalyvauti formuojant ES pozicijas ES ir JAV Prekybos ir technologijų taryboje, siekiant konkrečių prekybos lengvinimo rezultatų.
33. Toliau skatinti ES ir JAV vengti eskalavimo prekybos santykių srityje ir ieškoti konstruktyvių sprendimų. Remti iniciatyvas dėl kuo greitesnio ES ir JAV ekonominių nesutarimų (pvz., bylų PPO, plieno tarifų) sprendimo ir prekybos kliūčių panaikinimo.
34. Aktyviai pasisakyti už tai, kad ES tęstų ekonominio saugumo iniciatyvų, įskaitant ekonominių priklausomybių keliamas grėsmes, atsparumo Kinijos ekonominiam spaudimui ir įvairios rizikos vengimo (*derisking*) priemonių įgyvendinimą. Siekti konkrečių veiksmų šiais klausimais ES ir JAV bendradarbiavimo formatuose, ieškoti galimybių įsitraukti į tokių veiksmų aptarimą G7.
35. Identifikuoti Lietuvos ekonominiams interesams svarbiausias JAV valstijas, atsižvelgiant į konkrečius prioritetinius ekonomikos sektorius, turimą įdirbį, ryšius su verslo bendruomene, lietuvių bendruomenės aktyvumą. Šiuo metu didžiausias potencialas gilinti santykius yra su Pensilvanija, Masačusetsu ir aukštųjų technologijų srityje pirmaujančia Kalifornija.
36. Skatinti lietuvių kilmės verslo iniciatyvų, tokių kaip Šiaurės Amerikos ir Lietuvos verslo forumas, stiprinimą, skatinti JAV lietuvių kilmės verslo atstovų ir profesionalų įtraukimą į Lietuvos ekonominės diplomatijos tikslų formavimą ir įgyvendinimą.

Bendradarbiavimo minkštosios galios srityse siūlymai

37. Išlaikyti ir stiprinti ryšius su JAV lietuvių diasporos atstovais ir bendruomenėmis, palaikyti lietuvių sambūrius, dainų ir šokių šventes ir kitą tradicinę veiklą, padedančią stiprinti išeivijos bendruomeniškumo jausmą. Remti diasporos kultūrinę veiklą, naujas iniciatyvas ir idėjų inkubatorius. JAV lietuvių sambūrių metu informuoti bendruomenę apie Lietuvos užsienio ir saugumo politikos prioritetus ir bendruomenės galimybes prie jų prisidėti.
38. Ieškoti jaunesniosios JAV lietuvių diasporos kartos lyderių, skatinti juos lankytis Lietuvoje, stiprinti JAV lietuvių jaunimui skirtas mainų programas, įskaitant Lietuvos ambasadoriaus JAV fondą ateities lyderiams, suteikti galimybę tiesiogiai susipažinti su modernia Lietuva, jos turizmo galimybėmis ir užmegzti profesinius ryšius.
39. Atlikti Lietuvos mokslo ir akademinį institucijų interesų JAV ir esamų programų peržiūrą ir užtikrinti geresnę informacijos apie esamas galimybes sklaidą universitetų dėstytojams ir studentams. Įvertinti švietimo ir mokslo atašė ambasadoje JAV poreikį.
40. Stiprinti ryšius su Lietuvai ar Baltijos šalims skirtas programas turinčiais JAV universitetais, plėsti bendradarbiavimą su prestižiniais JAV universitetais, kurti akademinį mainų programas ir siekti nuoseklaus jų finansavimo iš Lietuvos valstybinių ir akademinį institucijų. Sustiprinti

Lietuvos diplomatinė atstovybė JAV pastangas ieškoti finansavimo privačiomis JAV lietuvių ar lietuviško verslo lėšomis galimybėmis.

41. Pasinaudojant parama neformaliojo švietimo lituanistinėms mokykloms valstybės biudžeto lėšomis, remti lituanistinių mokyklų tinklo JAV išlaikymą ir plėtrą, prisidėti prie mokymo kokybės gerinimo, ryšių su Lietuvos švietimo programomis plėtos.
42. Plėtoti JAV ir Lietuvos kultūros institucijų bendradarbiavimą, pagal Lietuvos kultūros instituto vizitų programą kviešti JAV meno institucijų kuratorius. ES lygiu ieškoti sprendimo lengvinti JAV darbo vizų išdavimą Europos meno veikėjams.
43. Inicijuoti svarbiausių JAV lietuvių bendruomenės architektūrinio ir atminties paveldo objektų sąrašo sudarymą, ieškoti Lietuvos institucijų, kurios galėtų būti atsakingos už paveldo objektų JAV tyrimą ir bendradarbiavimą su JAV institucijomis.
44. Tęsti vertingo JAV diasporos istorijos ir kultūros paveldo, meno kūrinių, archyvinės medžiagos paiešką, skatinti jos išsaugojimą, skaitmenizavimą ir pagal galimybes grąžinimą į Lietuvą.
45. Stiprinti ryšius su įtakingais litvakais ir JAV žydų organizacijomis (*American Jewish Congress*, AJC) per bendrus renginius ir parlamentinės diplomatijos iniciatyvas, skatinti pozityvią žydų organizacijų komunikaciją apie Lietuvos nepriklausomybės kovą ir paramą demokratijai. Parengti rizikos valdymo planą Holokausto atminimo klausimais, kuriuo galėtų naudotis Lietuvos diplomatinė atstovybė JAV.
46. Stiprinti sporto diplomatiją plečiant NBA Lietuvos paveldo naktų iniciatyvos geografiją, tęsiant Ambassadoriaus krepšinio taurės turnyrus, siūlant organizuoti Lietuvos ir Lenkijos rengiamus Tado Kosciuškos bėgimus ir kituose miestuose (Čikagoje, Los Andžele), rengti pažinties su lietuvių kilmės amerikiečių sportininkais renginius.
47. Paskirti Lietuvos ambasadoje JAV vien už komunikaciją ir santykius su žiniasklaida atsakingą asmenį, kuris gebėtų aktualizuoti JAV rinkai naujienas apie Lietuvą ir jos ekonomiką, turėtų kontaktų tinklą ir prieigą prie JAV nacionalinės ir regioninės spaudos. Didinti originalaus turinio socialiniuose tinkluose kiekį.
48. Sukurti kontaktų su JAV žiniasklaida sąrašą, reguliariai palaikyti ryšius su žurnalistais, kviešti juos formaliems ir neformaliems (*off the record*) pokalbiams, skirti prioritetą Lietuvos politikų ir visuomenės veikėjų interviu didžiausią aprėptį turintiems tinklams (CNN, *Fox News*, NBC, ABC, CBS), plėtoti kontaktus su konservatyvesnę auditoriją turinčiais tinklais.
49. Stiprinti kontaktus su regionine žiniasklaida, pasitelkti Lietuvos garbės konsulus ir išeivijos bendruomenę šiam sąrašui plėsti. Atsižvelgiant į poreikį pasiekti JAV regionus, kuo dažniau virtualiai transliuoti Lietuvos ambasados ir generalinių konsulatų organizuojamas temines diskusijas.
50. Lietuvos diplomatinėms atstovybėms JAV sukurti bendrą platformą, skirtą dalytis informacija apie vieni kitų renginius, plėsti galimybę juos stebėti virtualiai. Reguliariai atnaujinti viešai prieinamą ambasados renginių vaizdo įrašų archyvą, skatinti jo žinomumą, įtraukti į jį generalinių konsulatų ir bendruomenės renginius. Plėsti galimybes JAV lietuvių bendruomenės, mokslo, kultūros, turizmo atstovams dalintis savo žinutėmis atstovybių paskyroje.